

ה'אלים

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: דיני ממונות (יד)

ה בחשוון תשפ"א 1346 (שנה כו')

ההפטר: "רוני עקרה" (ישעיה נד)

פרשת נוז

"ויאמר אלוהים לנוז קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ זומם מפניהם והלנוז משוזיתם..." (ו, יג)

הגמרא בבבא מציעא (מ"ז:) אומרת "מי שפרע מדור המבול, הוא עתיד להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו", מדוע? מסבירים המפרשים: אנשי דור המבול ברצותם למנוע את האפשרות להעמידם בדין היו גונבים פחות משווי פרוטה, סכום שאי אפשר לתובעו בבית דין, ולכן רק הקב"ה היה יכול להיפרע מהם. כך באותה מידה עתיד הקב"ה להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, שכאשר אדם מבטיח דברים בפיו בע"פ ולא כתבם, אי אפשר לתובעו בבי"ד.

לכן מה מאוד יש להיזהר מחובות שהם דברים "פעוטים" לדוגמא: שמשאילים משכנה גזר, ביצה, שקית חלב או ק"ג קמח או שלוינו סכומי כסף קטנים ש"פרחו" מזיכרוננו, כי דין פרוטה כדין מאה. (עלינו לשבח) **"וימוז את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה... וישאר אך נוז"**

ואשר איתו בתיבה" (י, כג)

עונש המבול בא בעקבות החמס "כי מלאה הארץ חמס", וההצלה מן המבול הינה בהיפוכו של הגזל [שהוא לקיחה שלא כדין] – בכוח החסד [שזו נתינה לפני משורת הדין]. כאשר נח ובניו ומשפחתו שימשו והאכילו עשרות אלפי בעלי חיים במשך שנה תמימה, כל אחד בשעתו ובמזונו המיוחד לו ביום ובלילה וניקו את הלכלוך והפסולת הרי זו פעולת חסד שאין כדוגמתה. חסד זה היה האבן הטובה שהאירה את העולם, זה ה"צוהר" שמילא אותה נוגה וזיו ואיפשר את קיום שוכניה בתיבה וההצלה מהמבול. (תורת הפרשה)

כשנוהגים לפני משורת הדין...

מעשה שהיה

שמי אברהם ואני מתגורר בנתניה. כשלמדתי בשנה א' בישיבה קטנה שנמצאת מחוץ לעיר, דמי הכיס שמקבל בחור ישיבה מהוריו בקושי מספיקים לרכישת כמה ממתקים מידי פעם ולנסיעות הביתה, לכן הגיתי רעיון ופתחתי פרויקט חדש: גמ"ח הלוואות קטן לטובת חברי בני הישיבה. את הכסף צברתי אט אט מכספי הפרטי, דמי כיס מהורי, מהסבים והסבתות, דמי חנוכה, דמי פורים... לא השתמשתי בכסף ואספתי בדבקות שקל לשקל וכך נולד לו הגמ"ח טמון בתוך ארנק עור קטן בצבע חום. בגמ"ח יש 400 ₪ אך ניתן להלוות ממנו עד 50 ₪ למשך חודש ימים, אני זוכה לקיים הרבה מצוות מדי שבוע כי הגמ"ח שלי שוקק חיים וכמעט בכל יום אני זוכה לקיים מצות עשה מן התורה: "ואם כסף תלוה את עמי". כפי שאומר אבי: "יהודי חכם עושה מצוות גדולות בכסף קטן...". אבי הוא אברך המוסר נפשו על התורה אשר זכה לסיים 5 פעמים את הש"ס, כשהוא שמע על הגמ"ח שלי שמנוהל אך ורק בשעות ההפסקות שבין הסדרים, הוא הבטיח שיעשה מאמץ כדי להכפיל את הסכום

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעלי"ט 05:03-08:05

יציאת ש"ר"ת: 7:07

יציאת שבת: 6:30

כניסת שבת: 5:40

ול להיות שותף, כי יהודי חייב לעסוק גם בתורה וגם בגמילות חסדים.

יום אחד בצהרים נגשתי למזוודה שלי כדי להוציא משם את ארנק העור בו מנוהל הגמ"ח, כדי לחלק כמה הלוואות קטנות, חיטטתי בין הבגדים אך הוא לא נמצא. חרדה קטנה כיווצה את ליבי, להיכן נעלם הארנק שמשמח עשרות בני ישיבה? אך החיפושים עלו בתוהו.

בצער רב הודעתי לחברי שהארנק נעלם ועימו סכום של כ- 150 ₪. למחרת בבוקר יום שישי נסעתי הביתה לשבת, כל הדרך חשבתי אם לספר לאבא על האבידה או אולי על הגניבה או להימנע ולא לספר. אבי הוא יהודי עדין נפש ורגיש מאוד ולא רציתי לעצור מאידך הוא בעל תפילה וצדיק אמיתי שהברכה שלו יכולה לחולל נפלאות. כשאבי שמע על העלמות הארנק הוא קבע בפסקנות: "חס וחלילה לחשוד ביהודי! טוב שלא חשדת באף חבר, בני הישיבה הם צדיקים, לדעתי הארנק ימצא ואני מברך אותך שתראה ישועה גדולה בקרוב ותמשיך לזכות את הרבים", אמר ואני עניתי "אמן". נחתי קצת ואח"כ החלטתי לצעוד לכיוון הים, אבא תמיד אומר שהבטח בתכלת מוסיפה רוגע והרבה יראת שמים ואהבת השם. צעדתי לכיוון מלון "גלי צאנו" ולפתע הבחנתי בחניית המלון בשלושה נירות ירקרקים על הארץ. התקרבתי ולהפתעתי ראיתי שלוש שטרות של 100 דולר כל אחד, אבא דיבר על ישועה... והנה בקושי חלפו להן שעותיים והגמ"ח שלי התעשר ב- 300\$ כפול 4 שקלים לדולר!, "הודו להשם כי טוב!".

שלשה שטרות על הארץ ללא כל סימן מזהה במרחק גדול זה מזה, "הרי אלו שלו", נזכרתי במשניות שבמסכת בבא מציעא, בפרק "אלו מציאות". הייתי מאושר, תודה לאבא על הברכה ולהקב"ה על המציאה. חזרתי הביתה ובישרתי להורי על ישועת השם שהגיעה כהרף עין אך אבא אמר: "אברהם, על פי ההלכה אתה צודק הכסף שלך, אך לדעתי עליך ללכת במוצאי שבת לבית המלון, להדביק שם פתק מאיר עיניים בלוח המודעות ולהודיע כי נמצא כסף עם מס' טלפון הנייד שלי, ליבי אומר לי שהמאבד יענה להודעה...".

"אני לא חייב ע"פ ההלכה, זו מציאה שכולה של המוצא", ניסיתי להעביר את רוע הגזירה. "אתה צודק בני, אתה באמת לא חייב, אבל מי שנוהג לפנים משורת הדין נוהגים עימו משמים לפנים משורת הדין, וזה רוח רוחני שאין לו גבול".

במוצאי שבת כתבתי על גבי בריסטול לבן: "נמצא כסף, המאבד יתקשר ל..." ותליתי בלוח המודעות שבלובי המלון. ביום ראשון ב- 11:00 בבוקר, חצי שעה לפני שעליתי לאוטובוס שויבילני לישיבה צלצל טלפון הנייד של אבי, "שלום, מדבר ברוך, ראיתי את המודעה במלון "גלי צאנו", איבדתי אתמול 300\$, דומני שהם נמצאו במגרש חניה של המלון...", אבא אישר לו להגיע, כעבור 5 דקות נעצר ג'יפ לבן ליד ביתנו, ממנו ירד בחור חילוני נמוך ומנומס, בעל שיער אדמוני, אבא סימן לו שאני המוצא. "אין לי מילים! אתה ממש צדיק! בקרתי שלשום את אחי שהוא חוזר בתשובה, כאן במלון. הוצאתי מהכיס את צרור המפתחות שהיה שם וכנראה תוך כדי השטרות צנחו", הוא הוציא מכיסו שטר של 50 ₪ ונתן לי, "כל הכבוד לך ולאבא שלך! בשבילכם כסף זה לא העיקר". אח"כ עלה על הג'יפ ונסע.

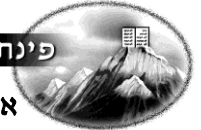
כעבור שנתיים נסענו כל המשפחה לשבת אצל קרובים בעיר ביתר. לפתע ניגש אלינו מישהו עם כיפה גדולה ועם ציצית, עיניים מאירות וזקן אדמוני, "רגע, אתם לא מנתניה?" שאל, "אנחנו מנתניה" אישרנו, "אתם לא זוכרים אותי?", "מי כבודו?" שאל אבי. "אני ברוך שאיבד 300 דולר...", אבא וברוך התחבקו בהתרגשות, "הו, ממש מרגש לראותך יהודי ירא שמים!" החמיא לו אבא. "זה הרבה הרבה בזכותכם, אחרי שהשבתם לי את הכסף, נסעתי בג'יפ וחשבתי .. אמרתי לעצמי: "ברוך, תראה איזה אנשים מתוקים וצדיקים יש בעולם! מצאו כסף בלי סימן, זה ודאי שלהם, ובכל זאת הם עשו מאמץ להשיב לך!" באותו הזמן הייתי עצוב בגלל כמה דברים אישיים ועסקיים שלא עלו יפה, כעבור שבוע לקחתי את ה- 300 דולר

שמצאתם, נגשתי לישיבה של חוזרים בתשובה בשכונה שלי, נגשתי לראש הישיבה ואמרתי לו: "כבוד הרב, זה כסף קדוש, קבל אותו בתרומה, אבל אנא קבל גם אותי לישיבה!". הרב הסכים וכך התחזקתי וחזרתי בתשובה וכעבור שנה הקמתי בית נאמן ובאתי לגור בביתר, שבת שלום לכם ותודה רבה לכם!" ונפרד מאתנו בחביבות לא לפני שהחלפנו מספרי טלפון והבטחה לביקור בביתו.

צעדנו יחד שותקים והמומים, דמותו מעוררת הכבוד של ברוך הצדיק, עמדה מול עיני. אבא אמר לי: "ראה בני אהובי, ויתרת לפניך משורת הדין והנה הקב"ה נתן לך מתנה מדהימה: יהודי שחוזר בתשובה בזכות המעשה האצילי הזה, ומעתה ועד עולם כל הזכויות והמצוות שלו ושל צאצאיו יעמדו לזכותך, לא שווה?". (מול העינים שלי 3- קובי לוי)

הלכות גניבה גזילה [יד]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משהו פרוטה בין מישראל בין מגוי, בין מגדול ובין מקטן (ש"ע חו"מ סי' שמה ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).
ב. שכן בקומה א' בבנין רוצה להתקין סורגים לחלונותיו למנוע חדירת גנבים, ושכן בקומה ב' רוצה למנוע זאת בטענה שאם יהיו סורגים בקומה א' הם ישמשו כסולם לגנבים כדי להיכנס לביתו שבקומה ב', הדין הוא שהדייר בקומה א' יכול להתקין סורגים, ואם יכול להתקין בצורה שלא יוכלו לטפס דרכם צריך לעשות כן (עמק המשפט סי' ז).

גניבת דעת [המשך 4]

ג. גניבת דעת אסורה בין בגוי בין בישראל (ש"ע חו"מ סי' רכה ס"ו) בין במקח וממכר [שפירושו הטעית הקונה לגבי טיב הסחורה (משפטי התורה ח"ב סי' יג)]. בין בדברים [שפירושו הטעית חברו כאילו עשה לו טובה או כבוד, או שמוליק את חברו שולל] (ש"ע פ"ק, חוקת משפט פ"י ס"ג).
ד. אסור למוכר לומר ללקוח "בשבילך אני פותח במיוחד מהסחורה החדשה", כשבאמת אינו עושה במיוחד בשבילו או שהיא כבר פתוחה כיון שיש בזה גניבת דעת לומר כן (תורת אלם לאלם עמ' 221 ע"פ ש"ע חו"מ סי' רכה ס"ו).

ה. גם מצד הקונה יש אופני גניבת דעת (נתיב יוסף לגרי איטח פ"ל פ"ט), ולכן אסור לו לשאול על מחירו של חפץ כשאינו חפץ כלל לקנותו (ש"ע חו"מ סי' רכה ס"ד).

ו. אדם פרטי שעורך סקר מחירים עבור חברה מסוימת למחירי מוצרים הרי:

* אם המטרה לאתר את החנות בעלת המחירים הזולים ביותר כדי לידע את ציבור הצרכנים באיזו חנות יוכלו לרכוש במחירים הזולים ביותר מותר.

* אם המטרה לצורכי מחקר וסטטיסטיקות – אסור, אא"כ הוא אומר לבעלי החנויות ששאלתו היא לצורך מחקר ולא על מנת לקנות (תורת אלם לאלם עמ' 218-217).

ז. אדם שרוצה להעריך את שווי דירתו, אסור לו להתחזות ל"קונה" ולהתעניין במחירי דירות דומות המוצעות למכירה אצל בעליהם משום גניבת דעת, מ"מ מותר לו לומר שאינו רוצה לקנות אלא רק לדעת מהו שווי דירה כזו (משפטי התורה ח"ב סי' יד ס"א-ב).

ח. חתן שקיבל מקרובו מתנה יקרה לחתונתו ורוצה לברר שוויה בחנויות כדי כשקרובו יתחתן יוכל להביא לו מתנה בשווי דומה, אסור לו להתחזות ל"קונה" ולשאל מחיריהם של מתנות דומות משום גניבת דעת, אך מותר לו לברר באופן שאומר למוכר שלא בא לקנות אלא רק לברר את שוויה של המתנה (פס).

ט. אסור לפתוח ולקרוא מכתב שנשלח לאדם, בלי ידיעתו ורשותו אלא אם כן נזרק לפח והוציאו משם וזה בכלל "חרם דרבנו גרשום".

ושלשה טעמים הובאו בדברי: * משום "ואהבת לרעך כמוך" * משום גונב דעת * משום גזל – שואל שלא מדעת (חשקוני חמד ב"ב עמ' רח).

אך מלמד שרוצה להסתכל במכתבים של תלמידו וחושב שע"י זה יוכל לכוון את התלמיד למוטב ואפשר שמצילו בזה, יש לצדד שמותר לעשות כן (חקת משפט פ"י ס"א).

י. אסור לעשות "קסמים" שאינם אלא מעשה להטוטים באחיזה עיניים ע"י זריזות ידיו אע"פ שאינו עושה שום פעולה של כישוף, וזה בכלל מעונן שאסור מהתורה, ועובר גם על גניבת דעת (פ"ד ס"ק).

יז על יו"ד סי' קעט ס"טו, רדב"ז ח"ה סי' אלף תלצה).

ולכן אסור להזמין קוסם לעשות קסמים [הנ"ל] אפילו לצורך שמחת חתן וכלה, או במסיבה לילדים. ואותם המזמינים עוברים על איסור "לפני עור לא תתן מכשול". אך בקוסם גוי יש להקל ומותר

להזמינו [באופן שמודיע מראש שהכל אחיזת עיניים] (ש"ת יצ"א לגר"ע יוסף ח"ה יו"ד סי' יד).
 אם הקוסם היהודי מודיע קודם הקסמים שכל הלהטוטנים שעושה אינם אמיתיים אלא רק זריזות
 ידים בלבד ומראה להם כיצד עושים חלק מהקסמים, דעת הראשון לציון מר"ן עובדיה יוסף
 זצוק"ל שבכל זאת אסור (ש"ת יצ"א נ"ל). ויש חולקים וסוברים שהמקילים בזה אין למחות בידם
 [באופן זה] ויש להם על מה שייסמוכו (קדושת ישראל לגר"א מחפור פ"ז ס"טו, שו"ע מקור עיני יאחזק לגר"י רלאזי ח"ד
 סי' קמח ס"ג, שו"ת אגרות משה לגר"מ פיינשטיין יו"ד ח"ד סי' יג, תשובות והנהגות לגר"א שטרנבוך ח"א סי' תנה, שו"ת ודקדק
 וחקקת יו"ד סי' כג, עיין ילקו"י שובע שמחות ח"א עמ' רסו שגסלר בלכ"ד עיון בזה).

הלכות "ותן טל ומטר"

- החל מליל ראשון (ממוצאי שבת) ליל ז' בחשון מתחילים לומר ותן טל ומטר ב"ברך עלינו"**
 א. מי שטעה וביקש "ותן טל ומטר לברכה" עוד לפני ז' בחשון – אינו צריך לחזור (שו"ע סי' קיז ס"א).
 ב. מי שטעה מ-ז' בחשון ולא הזכיר את "ותן טל ומטר, אלא אמר את הנוסח שהורגל בו בימות
 הקיץ (או שמסופק מה אמר והוא בתוך 30 יום), אזי דינו כך: (ילקו"י סי' קיז ס"ו).
 1. אם נזכר בעודו עומד בברכת השנים לפני שאמר את מילת "השם", יחזור ל"ותן טל ומטר
 לברכה" ומשם ימשיך על הסדר (הלכה כדוכה סי' קיז ס"טו).
 2. אם אמר "ברוך אתה ה'" שבסוף ברכת השנים, ומיד נזכר יאמר "למדני חוקיך" ויחזור ל"ברך
 עלינו" (ס).
 3. אם כבר גמר את "ברכת השנים" ועדיין לא התחיל ברכת "תקע בשופר", אז יאמר שם "ותן טל
 ומטר לברכה", ואח"כ ימשיך "תקע בשופר" (כה"ח ס"ק לז).
 4. אם נזכר בעודו בין ברכת "תקע בשופר" לברכת "שמע קולנו", אז יחכה עד "שמע קולנו",
 ובתוך ברכה זו יוסיף "ותן טל ומטר לברכה" (שו"ע ס"ה, משנ"ב ס"נ יט).
 5. אם שכח לשאול גם בברכת "שמע קולנו" וחתם "ברוך אתה ה'", ומיד נזכר, יאמר "למדני חוקיך"
 וחוזר ושואל "טל ומטר" ומסיים שנית "כי אתה שומע תפילת כל פה" (משנ"ב ס"ס).
 6. אם סיים כבר ברכת "שמע קולנו" ורק אח"כ נזכר, אבל עוד לא התחיל ברכת "רצה", יאמר שם
 "ותן טל ומטר לברכה", ואח"כ ימשיך "רצה" וכו' (שו"ע ס"ה).
 7. אם נזכר בעודו נמצא בין "רצה" ל-"יהיו לרצון אמרי פי", האחרון, חוזר לברכת "ברך עלינו" (ס).
 8. אם כבר סיים פסוק "יהיו לרצון אמרי פי" (האחרון) ונזכר שם, אע"פ שעדיין לא עקר רגליו, צריך
 לחזור לראש תפילת שמונה עשרה (שו"ע ס"ה, משנ"ב ס"ק י"ח).
 ג. אישה, אע"פ שאינה חייבת בתפילה יותר מפעם אחת ביום, אם התפללה אפילו יותר מתפילה
 אחת וטעתה, אע"פ כ – חוזרת כנ"ל (הלכה כדוכה סי' קו ס"ז). [מ"מ כשהתפללה תפילה אחת ביום כיאות
 וטעתה בתפילה השניה או השלישית נכון שקודם שתחזור תאמר "אם אני חייבת תהיה תפילה זו תפילת
 חובה ואם איני חייבת לחזור תהיה תפילה זו תפילת נדבה"] (ס).

להעיר ולעורר עם המעבר לשעון חורף

כניסת שבת: כוון שכניסת שבת מוקדמת מאוד [נשבת הקרובה 4:33] יש להיערך כדי להימנע
 מחילול שבת ולכן יש להעביר עבודות שאינן הכרחיות ליום חמישי: כניקיון הבית, כביסות,
 קניות שבועיות לשבת, הכנת הסלטים והעוגות. את ה"סידורים" השבועיים אין לרכז ליום שישי
 אלא לבצעם במשך השבוע כך נחסוך לעצמנו לחץ וכעסים מיותרים ונכנס לשבת רגועים יותר.
הנוסעים מחוץ לעיר להתארח – יקדימו את נסיעתם כדי לא להגיע סמוך לכניסת שבת אלא
 מס' שעות קודם, כיון שיש תקלות לא צפויות בדרך כגון: פקקים (מעומס או תאונה חלילה)
 שלא יגרם להם חילול שבת.
שעון שבת: לעדכן את "שעון שבת" ולהזיזו שעה אחורה [נקראת שבת לך-לך], שאם לא כן
 החשמל יידלק שעה מאוחר יותר ממה שמכוון ויתכבה שעה מאוחר יותר.
שיעורי תורה: הערב ארוך יותר וממילא יש יותר זמן ללכת לשיעורי תורה.
סוף זמן קריאת שמע של שחרית: היו מוקדם בשעה 8:05 בבוקר! ולכן כל מנייני שחרית של
 שבת שמתחילים [קורבנות] מ- 7:00 בבוקר וכן של חול שמתחילים [קורבנות] מ- 7:30 צריכים
 לומר "קריאת שמע" קודם התפילה [בנוסף למה שאומרים בתפילה] כי לא יספיקו להגיע
 לקריאת שמע עד 8:05.

הזדמנות שלא תחזור ניתן להשיג את ספר נתיבות החינוך שבהוצאת העלון טל: 088644452

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com